

O‘ZBEKISTON QURILISH SANOATIDA STRATEGIK BOSHQARUV

**СТРАТЕГИЧЕСКИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В СТРОИТЕЛЬНОЙ ОТРАСЛИ
УЗБЕКИСТАНА**

STRATEGIC MANAGEMENT IN THE CONSTRUCTION INDUSTRY OF UZBEKISTAN

Mirzayev Sarvarbek Avazbekovich, University of Economics and Pedagogy NOTM,
iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori, PhD

Annotatsiya

Ushbu maqolada O‘zbekistonning qurilish sanoatida strategik boshqaruv jarayonlari, ularning zamonaviy tendensiyalari va amaliy ahamiyati keng yoritilgan. So‘nggi yillarda texnologik innovatsiyalar, bozor talabining o‘zgarishi, urbanizatsiya jarayonining tezlashuvi hamda raqamli transformatsiya qurilish sektorining rivojlanish dinamikasiga kuchli ta‘sir ko‘rsatmoqda. Tadqiqotda SWOT va PESTEL tahlil usullari orqali qurilish kompaniyalarining ichki imkoniyatlari, zaif tomonlari, tashqi imkoniyat va tahdidlari chuqur o‘rganilgan. Shuningdek, qurilish sohasining hududiy rivoji, xususan Andijon viloyatidagi qurilish ishlarining hajmi va o‘sish tendensiyalari statistik ma‘lumotlar asosida tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: Strategik boshqaruv, qurilish sanoati, SWOT tahlili, PESTEL tahlili.

В данной статье подробно рассматриваются процессы стратегического управления в строительной отрасли Узбекистана, их современные тенденции и практическое значение. В последние годы технологические инновации, изменение рыночного спроса, ускорение процессов урбанизации и цифровая трансформация оказывают значительное влияние на динамику развития строительного сектора. В исследовании с использованием методов SWOT и PESTEL проведён глубокий анализ внутренних возможностей и недостатков строительных компаний, а также внешних возможностей и угроз. Особое внимание уделено региональному развитию строительной сферы, в частности анализу объёмов и тенденций роста строительных работ в Андижанской области на основе статистических данных.

Ключевые слова: Стратегическое управление, строительная отрасль, SWOT-анализ, PESTEL-анализ.

This article provides an in-depth examination of strategic management processes in Uzbekistan’s construction industry, highlighting modern trends and their practical significance. In recent years, technological innovations, changes in market demand, rapid urbanization, and digital transformation have significantly influenced the development dynamics of the construction sector. Using SWOT and PESTEL analytical methods, the study offers a comprehensive assessment of the internal strengths and weaknesses of construction companies, as well as external opportunities and threats. Particular attention is given to regional development, especially the analysis of construction volumes and growth trends in the Andijan region based on statistical data.

Keywords: Strategic management, construction industry, SWOT analysis, PESTEL analysis.

Hozir kunda texnologiya, aloqa vositalari va bozorni rivojlanishi, vaqt, masofa va masofaviy chegaralar haqidagi global tasavvurlar qurilish sohasini tubdan o‘zgartirmoqda. Yigirma yil avval tashkilotlar o‘zlarini mahalliy, mintaqaviy, milliy yoki xalqaro miqyosdagi deb belgilashi va bu ta‘riflar aniq chegaralangan bo‘lishi mumkin edi. Biroq texnologik innovatsiyalar paydo bo‘lishi bilan bu chegaralar shunchalik xira bo‘lib qoldiki, endilikda istalgan tashkilot nazariy jihatdan dunyoning istalgan nuqtasida joylashgan dizayn yoki qurilish loyihasida ishtirok etishi mumkin. Shu bilan birga kompaniyaga sodiqlik, an‘anaviy raqobatchilar va xodimlarni rivojlantirish kabi

tushunchalar ham postindustrial ya’ni xizmat ko‘rsatish sektorining rivojlanishi, fan, ta’lim va axborotga asoslangan, sanoatdan keyingi ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish bosqichi hozirgi davrda hech qachon kuzatilmagan tezlikda o‘zgarib bormoqda. Ayniqsa, qurilish tashkilotlari uchun strategik boshqaruv yondashuvini talab qilayotgan uchta masalaning paydo bo‘lishi alohida ahamiyatga ega - bular bilimga asoslangan xodimlar, yangi bozorlarga chiqish, va axborot texnologiyalaridir[1].

Qurilish sanoati - har bir davlat iqtisodiyotining asosiy tarmoqlaridan biri bo‘lib, infratuzilma rivoji, aholi turmush sifati va investitsion jozibadorlik darajasini belgilovchi muhim omillardandir. Bozor mexanizmlari chuqurlashib borayotgan sharoitda qurilish tashkilotlari ham o‘z faoliyatini samarali yuritishi uchun strategik boshqaruv yondashuvlaridan foydalanishga majbur bo‘lmoqda. Strategik boshqaruv - bu korxonaning uzoq muddatli maqsadlarini shakllantirish, resurslarni taqsimlash, tashqi sharoitdagi o‘zgarishlarni nazorat qilish va bozorga moslashish jarayonidir. Quyida zamonaviy qurilish sanoatida eng ko‘p qo‘llaniladigan strategik boshqaruv usullari keng yoritiladi.

Qurilish sanoati zamonaviy iqtisodiyotning asosiy tayanch tarmoqlaridan biri bo‘lib, infratuzilma barpo etish, aholining uy-joy bilan ta’minlanishi, sanoat korxonalarining qurilishi va hududlarning modernizatsiyasida hal qiluvchi ahamiyatga ega. Ushbu soha doimiy ravishda o‘zgarib borayotgan texnologiyalar, bozor talabi, raqobat muhiti, davlat siyosati va me’yoriy hujjatlar ta’sirida rivojlanadi. Shuning uchun qurilish tashkilotlarida strategik boshqaruvni samarali yo‘lga qo‘yish, uzoq muddatli maqsadlarga erishishda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi. Strategik boshqaruvning asosiy vazifasi bozor o‘zgarishlari va tashqi muhitga moslashgan holda kompaniyaning raqobatbardoshligini, samaradorligini va barqarorligini ta’minlashdir.

Quyida qurilish sanoatida eng ko‘p qo‘llaniladigan asosiy strategik boshqaruv usullari, ularning mazmuni va amaliy ahamiyati batafsil yoritiladi.

Qurilishda SWOT tahlili - bu pudratchilar, ishlab chiquvchilar va qurilish kompaniyalari o‘z faoliyatiga ta’sir qiluvchi ichki va tashqi omillarni baholash uchun qo‘llaydigan tuzilgan (strukturali) yondashuvdir. SWOT quyidagilarni anglatadi[2]:

Kuchli tomonlar (Strengths) - Kompaniyaga raqobat ustunligini beradigan ichki omillar, masalan: malakali ishchi kuchi, kuchli moliyaviy ta’minot yoki ilg‘or texnologiyalar.

Zaif tomonlar (Weaknesses) - O‘shini cheklaydigan ichki muammolar, masalan: sust loyihani boshqarish, yuqori xarajatlar yoki eskirgan uskunalar.

Imkoniyatlar (Opportunities) - Tashqi omillar bo‘lib, ular o‘shini qo‘llab-quvvatlashi mumkin. Masalan: barqaror (sustainable) binolarga bo‘lgan talabning oshishi yoki hukumat imtiyozlari.

Tahdidlar (Threats) - Biznesga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin bo‘lgan tashqi xavf va risklar. Masalan: ishchi kuchi tanqisligi, materiallar narxining o‘zgarishi yoki qat’iy me’yoriy talablar.

Ushbu omillarni tahlil qilish orqali qurilish kompaniyalari faoliyatini yaxshilash, xavflarni kamaytirish va bozordagi imkoniyatlardan foydalanish uchun asosli strategik qarorlar qabul qilishlari mumkin.

Qurilish sanoatiga iqtisodiy, siyosiy, texnologik va ijtimoiy omillar juda katta ta’sir ko‘rsatadi. PESTEL tahlil ushbu omillarni tizimli baholash imkonini beradi[3]:

P - siyosiy omillar (Political): davlat siyosati, qurilish kodekslari, yer ajratish tartiblari.

E - iqtisodiy omillar (Economic): inflyatsiya darajasi, kredit siyosati, qurilish materiallari narxi.

S - ijtimoiy omillar (Social): aholining uy-joyga bo‘lgan talabi, demografik o‘zgarishlar.

T - texnologik omillar (Technological): BIM, 3D-printerlar, smart-texnologiyalar.

E - ekologik omillar (Environmental): ekologik talablar, yashil qurilish tamoyillari.

L - huquqiy omillar (Legal): mehnat qonunchiligi, sertifikatlash, davlat tenderlari.

Endi sizlar bilan Andijon viloyatida tumanlar kesimida qurilish ishlari bo‘yicha statistik ma’lumotlarni bilan tanishib chiqsak. Andijon viloyati 2020 yilda 4673,0 mlrd so‘mlik, 2021 yil 5657,8 mlrd so‘mlik qurilish ishlari bajarilgan 2020 yil avvalgi yillarga nisbatan 109,5 foizga o‘sgan bo‘lsada, 2021 nisbatan 108,7 foizga tushgan, lekin 2022 yil 109,2 foizga oshgan, 2025 yil yanvar-sentyabr oylariga kelib bu ko‘rsatkich 11421,9 mlrd so‘mlik qurilish ishlari bajarilgan ya’ni 112,7 foizga oshganini ko‘rishimiz mumkin (1-jadval).

Andijon viloyatidagi qurilish ishlari (mlrd. so‘m)[4]

Hududlar nomi	2020-y.	2021-y.	2022-y.	2023-y.	2024-y.	2025-yil yanvar-sentabr
Andijon viloyati	4 673,0	5 657,8	6 864,1	10 070,8	12 936,2	11421,9
Andijon sh.	1 630,3	1 929,8	2 391,3	3 146,3	4 523,2	3924,3
Xonobod sh.	120,3	134,5	178,7	150,3	168,3	139,4
<i>tumanlar</i>						
Oltinko‘l	303,9	350,0	421,0	357,1	456,3	413,1
Andijon	476,1	504,2	861,1	487,7	553,7	502,6
Baliqchi	132,3	161,7	211,2	266,3	319,4	277,6
Bo‘ston	173,4	184,6	244,7	320,9	379,8	322,4
Buloqboshi	95,0	123,8	149,7	198,8	259,1	237,8
Jalalquduq	216,2	237,8	211,7	207,3	267,0	221,1
Izboskan	170,6	192,7	172,0	322,1	389,6	343,5
Ulug‘nor	109,0	144,6	132,4	86,1	128,1	112,6
Qo‘rg‘ontepa	150,5	182,1	282,8	237,7	285,0	250,8
Asaka	214,0	298,9	241,0	299,7	381,5	368,4
Marhamat	206,1	259,4	280,7	207,8	240,0	212,7
Shahrixon	315,0	426,2	459,3	502,2	537,6	470,1
Paxtaobod	203,0	277,4	339,9	316,9	378,3	333,4
Xo‘jaobod	157,2	250,1	286,6	277,1	375,1	362,5

O‘zbekistonda bino inshootlar qurilishi jadal sur’atlarda o‘lib bormoqda. Axoli soni yildan yilgan ortib borishi bu axoli uchun uy joyga bo‘lgan ehtiyojni ortishiga olib kelmoqda. Shu sababli fuqarolik ob’ektlari bo‘yicha ham qurilish ishlari jadal o‘lib bormoqda. Aholi uchun uy-joy qurilish ishlari 2020 yilda 666,6 mlrd so‘mlik qurilish ishlari bajarilgan bo‘lsa, qurilish ishlarining yildan yilga o‘sish natijasida 2024 yilga kelib 1898,9 mlrd so‘mlik qurilish ishlari bajarilgan (2-jadval).

2-jadval

Fuqarolik ob’ektlari qurilishi hajmi (yillik)[4]

Klassifikator	2020	2021	2022	2023	2024
O‘zbekiston Respublikasi	13949,5	23814,2	27638,5	33252,3	47210,3
Andijon viloyati	666,6	965,1	1647,2	1422,8	1898,9

O‘zbekiston iqtisodiyotida qurilish sohasi eng yirik va eng tez rivojlanayotgan tarmoqlardan biridir. Hududlarni kompleks rivojlantirish, infratuzilmani modernizatsiya qilish, sanoat zonalarini kengaytirish va aholining uy-joyga bo‘lgan ehtiyojini ta’minlash kabi omillar qurilish ishlariga bo‘lgan talabni keskin oshirmoqda. Shu sababli, sohada strategik boshqaruv va uzoq muddatli rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqish tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda.

So‘nggi yillarda O‘zbekistonda xalqaro standartlarga mos xizmat ko‘rsatuvchi qurilish tizimini shakllantirish bo‘yicha qator islohotlar amalga oshirilmogda. Muhokamalar shundan iboratki: Qurilish jarayoniga ISO, EN, va boshqa xalqaro standartlarni bosqichma-bosqich joriy etish zarur. Sifat nazoratini mustahkamlash uchun mustaqil ekspertiza markazlari faoliyatini kuchaytirish masalasi muhim. Loyihalash jarayonida BIM (Building Information Modeling) texnologiyasini keng tatbiq etish orqali loyihalarning shaffofligi va aniqligini oshirish talab etiladi. Bu strategiyalar qurilishdagi xatolarni kamaytirish, ishonchlilikni ta’minlash va xalqaro bozorda raqobatbardoshlikni oshirishga xizmat qiladi. O‘zbekistonning barcha hududlarida, ayniqsa Toshkent shahri, viloyat markazlari, yangi turistik zonalar va sanoat hududlari misolida urbanizatsiya jarayoni tezlashmoqda. Muhokamalar shuni ko‘rsatadiki: Shaharsozlik rejalari ilg‘or GIS texnologiyalari asosida yangidan ishlab chiqilishi kerak. Transport, energetika va ijtimoiy infratuzilmani bir-biriga bog‘langan kompleks tizim sifatida rejalashtirish talab qilinadi. Balanslashgan hududiy rivojlanish siyosati - ya’ni

faqat katta shaharlarni emas, balki kichik shaharlar va qishloqlarni ham rivojlantirish muhim. Bu strategik yondashuv aholi yashash sifatini oshirish va iqtisodiy o‘sishni barqaror ta’minlashga yordam beradi. Butun dunyoda bo‘lgani kabi, O‘zbekistonda ham qurilish sohasida raqamlashtirish jarayonlari jadallashmoqda. Muhokamalarda quyidagi jihatlar alohida ta’kidlanmoqda: Qonunchilik hujjatlarini raqamlashtirish va qurilish ruxsatnomalarini onlayn olish tizimini kengaytirish. Monitoring, nazorat va hisobotlarda dronlar, sun’iy yo‘ldosh tasvirlari va mobil ilovalardan foydalanish. Pudratchilar, buyurtmachilar va nazorat organlari o‘rtasidagi axborot almashinuvini yagona platforma orqali muvofiqlashtirish. Raqamli transformatsiyaning asosiy maqsadi - shaffoflikni oshirish, korrupsion xavflarni kamaytirish va qurilish jarayonini tezlashtirishdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Goulding, J. S. (2012). Strategic Management in Construction. In Construction Innovation and Process Improvement (pp. 155–179). Wiley-Blackwell. <https://doi.org/10.1002/9781118280294.ch7>
2. Yan S. A SWOT Analysis of Chinese Construction Firms at the International Market, Atlantis Press; 2017, p. 150–3. <https://doi.org/10.2991/msmi-17.2017.34>.
3. Olayiwola K, Perera S, Kagioglou M, Jin X, Sharafi P. PESTEL Analysis of Problems Associated with Adoption of Offsite Construction: A systematic literature review. 2025. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.21031.05284>.
4. Manba O‘zbekiston Respublikasi Milliy Statistika qo‘mitasi Andijon viloyati statistika boshqarmasi saytidan olingan. <https://andstat.uz/uz/rasmiy-statistika/construction-2>

УДК: 338.34

**TO‘QIMACHILIK SANOATINI RIVOJLANTIRISHNI HUDUDIY XUSUSIYATLARI
YUZASIDAN ILG‘OR XORIJ TAJRIBASI**

**ПЕРЕДОВОЙ ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ РАЗВИТИЯ РЕГИОНАЛЬНЫХ
ОСОБЕННОСТЕЙ ТЕКСТИЛЬНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ**

**ADVANCED FOREIGN EXPERIENCE IN THE DEVELOPMENT OF REGIONAL
FEATURES OF THE TEXTILE INDUSTRY**

Sattikulova Gulnora Axmadxonovna

Andijon davlat texnika instituti Iqtisodiyot kafedrasida katta o‘qituvchisi

Annotatsiya

Mazkur tezisda to‘qimachilik sanoatini rivojlantirishning hududiy xususiyatlari ilg‘or xorij tajribasi asosida tahlil qilingan. Unda sanoat klasterlarini shakllantirish, xomashyo bazasini mahalliyashtirish, logistika infratuzilmasini modernizatsiya qilish va investitsion muhitni yaxshilash kabi omillar alohida ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, Turkiya, Xitoy va Hindiston tajribalari solishtirib, ularning hududiy rivojlanish modellari O‘zbekiston sharoitida qo‘llash imkoniyatlari asoslab beriladi.

Kalit so‘zlar: to‘qimachilik sanoati, hududiy rivojlanish, xorij tajribasi, innovatsiya, raqobatbardoshlik, strategiya.

В данной работе рассмотрены региональные особенности развития текстильной промышленности на основе передового зарубежного опыта. Особое внимание уделено формированию промышленных кластеров, локализации сырьевой базы, модернизации логистической инфраструктуры и улучшению инвестиционного климата. Путём сравнения опыта Турции, Китая и Индии обоснованы возможности применения их региональных моделей развития в условиях текстильной отрасли Узбекистана